

Uniwersytet
ŁÓDZKI

Prof. dr hab. Gustaw Kerszman

Pan prof. dr hab. Gustaw Kerszman urodził się w roku 1932 w Warszawie. Do 1943 r. mieszkał w Białymstoku. W latach 1941-1943 przebywał w białostockim getcie. W latach 1943-1945 ukrywał się „na aryjskich papierach”, wraz z matką w Warszawie. Ojciec, lekarz okulista i społecznik, został zamordowany przez hitlerowskich okupantów w 1943 r. W roku 1945, Pan Profesor zamieszkał w Łodzi. Studia na kierunku biologicznym Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Łódzkiego rozpoczął w 1949 r. Stopień magistra biologii w zakresie mikrobiologii uzyskał w roku 1954, broniąc pracy poświęconej fagom (wirusom bakterii) izolowanym z łódzkich ścieków. Bezpośrednio po ukończeniu studiów został przyjęty na studia doktoranckie, zwane wtedy aspiranckimi, w Katedrze Mikrobiologii Szczegółowej UŁ. Stworzyło to możliwość rozwijania problematyki „fagowej”. Tym razem z inspiracji Pana prof. dr. hab. Bernarda Zabłockiego, członka rzeczywistego PAN, były to fagi maczugowców błonicy, choroby, która w tym czasie stanowiła duży problem kliniczny. Obroniona przez Pana prof. Gustawa Kerszmana, w roku 1960, praca doktorska dostarczyła nowatorskich danych o charakterze fizykochemicznym wiązań między fagami i receptorami bakterii. Dla rozwoju aktywności badawczej istotne było utworzenie przez Pana Profesora pracowni izotopowej w Katedrze Mikrobiologii. Pracy naukowej towarzyszyła działalność dydaktyczna, prowadzenie wykładów z genetyki i bakteriologii oraz zajęć praktycznych z bakteriologii i immunologii, a także opieka nad wykonywaniem prac magisterskich. Prace nad fagami dostarczyły impulsu do śledzenia tworzącej się w tym czasie genetyki molekularnej. Zainteresowanie to zaowocowało opublikowaniem kilku artykułów poglądowych, na które istniało duże zapotrzebowanie spowodowane trudnościami w dostępie do nowości naukowych, szczególnie z dziedziny genetyki molekularnej. Była to jednocześnie

Uniwersytet
ŁÓDZKI

inspiracja do podjętych, w kilku artykułach, rozważań nad definicją życia oraz stosunkiem biologii do fizyki i chemii w aspekcie filozofii przyrodoznawstwa.

W ugruntowaniu zainteresowań genetyką molekularną pomocny był udział prof. Gustawa Kerszmana w zorganizowanym przez PAN kursie genetyki drobnoustrojów (1963 r.), bezpośrednia dyskusja z najwybitniejszymi ówczesnymi genetykami z naukowych instytutów zachodnich, podczas odbytego na warunkach tzw. wyjazdu popieranego (1965 r.) Międzynarodowego Sympozjum w Brnie i Pradze, poświęconego stuleciu sformułowania praw Mendla, a następnie stypendium British Council (1965/1966) umożliwiające pracę w kierowanym przez odkrywcę plazmidów, Wiliama-Hayesa, Microbial Genetics Research Unit MRC w Londynie. Prowadzone wspólnie ze Stuartem Gloverem prace nad restrykcją i modyfikacją faga λ *E. coli*, doprowadziły do odkrycia nowego faga ψ W i wyjaśnienia wielu aspektów oddziaływania profaga na zakażenie bakterii fagiem λ . Wyniki tych badań, opublikowane również w *Postęпах Mikrobiologii*, stały się podstawą do uzyskania przez prof. G. Kerszmana stopnia doktora habilitowanego, w 1967 r., a kilka miesięcy później stanowisko docenta. Duże znaczenie, podzielane przez współczesnych polskich genetyków, miał wydany wraz z prof. dr hab. Bohdanem Rodkiewiczem, skrypt z genetyki. Ta skrótowo opisana aktywność naukowa i dydaktyczna stanowiła dobry punkt wyjścia do zamiaru utworzenia w Katedrze Mikrobiologii UŁ Zakładu Genetyki oraz wytyczenia przyszłego profilu bardzo na te czasy nowatorskich badań nad lokalizacją genu strukturalnego toksyny błoniczej oraz dokładnymi i niedokładnymi mechanizmami naprawy DNA. Rok 1968 wydawał się sprzyjać tym zamierzeniom, bo Wydział Biologii i Nauk o Ziemi UŁ uzyskiwał nowy gmach przy ul. Nowopółdniowej, obecnie Banacha 12/16.

Ale rok 1968 to także rozpętana przez Władysława Gomułkę i władze PRL kampania antysemitka, której konsekwencją była, jak Pan profesor Kerszman wyznaje, bolesna decyzja wyjazdu z Polski, decyzja podejmowana przez Polaka, wychowanego w polskiej a nie żydowskiej kulturze. Na podjęcie tej decyzji nie miała wpływu bardzo dobrze układająca się współpraca prof. Gustawa Kerszmana z kolegami z Katedry Mikrobiologii, Wydziału BNZ, a nawet członkami Wydziałowej PZPR. O wyjeździe do Danii pod koniec 1969 r. zadecydowało przychylenie się do nieodwołalnej prośby matki Pana Profesora. Wymuszony przez burze roku 1968 wyjazd z Polski prof. G. Kerszmana przerwał jego wypracowany z dużym talentem i zaangażowaniem rozwój naukowy i dydaktyczny oraz spowodował długotrwałą lukę w rozwoju badań z dziedziny genetyki w obecnym Instytucie Mikrobiologii Biotechnologii i Immunologii. Wystarczy w tym miejscu wspomnieć aktualne znaczenie naukowe i aplikacyjne intensywnie rozwijającej się wiedzy o fagach, w poznawaniu praw równowagi biocenoz naturalnych i sztucznych, w strategiach nowych terapii zakażeń i

Uniwersytet
ŁÓDZKI

chorób nowotworowych, w otrzymywaniu narzędzi badawczych, diagnostycznych i leczniczych.

Bezpośredni okres po wyjeździe do Danii to czasowe zatrudnienie prof. Gustawa Kerszmana w Instytucie Mikrobiologii Uniwersytetu Kopenhaskiego, walka z depresją, ale również współpraca z badaczami duńskimi i udowodnienie roli niedokładnej naprawy uszkodzeń DNA w wywołanej promieniowaniem mutagenezie bakterii. Wreszcie rok 1972 przyniósł ofertę pracy w charakterze wykładowcy i współzałożyciela nowo tworzonego Uniwersytetu w Roskilde. Było to wyzwanie trudne i pracochłonne, wymuszające starania o to, aby nowatorstwo nie prowadziło do obniżenia standardów naukowych i poziomu kształcenia. Początkowo w Uniwersytecie w Roskilde kształcono tylko nauczycieli gimnazjów. Później, głównie z inicjatywy Pana prof. Kerszmana powstał kierunek biologii molekularnej. Aktywność dydaktyczna Pana Profesora obejmowała wykłady i kierowanie projektami z biologii molekularnej, mikrobiologii, genetyki i biologii ewolucyjnej oraz promotorstwo prac magisterskich i doktorskich. Pomimo licznych obowiązków dydaktycznych i organizacyjnych Pan Profesor prowadził prace badawcze nad biologicznymi właściwościami kompleksów platyny, reakcją produktów jonizacji tych kompleksów z DNA oraz ich aktywnością mutagenną. Uczestniczył również w badaniach kilku duńskich uczelni opracowujących kryteria, jakie muszą spełniać mikroorganizmy używane, jako nośniki obcych genów w inżynierii genetycznej.

Podczas pobytu w Danii kontakt Pana Profesora z Polską, chociaż żywy, ograniczony był do lektur, radia, korespondencji, telefonów i spotkań z przyjaciółmi i znajomymi, poza Polską. Przyjazd do Polski wymagał wizy, której odmawiano z wyjątkiem lat 1980 i 1981. Niemożliwe stało się również objęcie funkcji kierownika Zakładu Genetyki w Uniwersytecie Gdańskim, zaproponowane prof. Gustawowi Kerszmanowi w roku 1981 przez ówczesnego Rektora prof. dr. hab. Karola Taylora. Odpowiednie pismo Dziekana z Uniwersytetu Gdańskiego dotarło do profesora Kerszmana w dniu 14 grudnia 1981 r. – dzień po ogłoszeniu stanu wojennego, kiedy sprawa stała się w sposób oczywisty nieaktualna. Na szczęście działania władz nie mogły przeszkodzić oddziaływaniu prof. Gustawa Kerszmana na rozwój genetyki w Polsce, które dokonywało się za pośrednictwem 3 wydań cieszącego się powszechnym powodzeniem podręcznika „Zarys genetyki”, napisanego wraz z prof. dr. hab. Bohdanem Rodkiewiczem. Obecnie Pan prof. dr. hab. Gustaw Kerszman pozostaje na emeryturze, nie przerywając jednocześnie współpracy ze studentami w zakresie przygotowywania projektów.